

Drogpolitiskt program för Östersunds kommun

Inledning

Konsumtionen av alkohol och andra droger är ett samhällsproblem och därmed en angelägenhet för samtliga av samhällets aktörer. Det som nämns vara framgångsfaktorer för att bedriva ett gott drogförebyggande arbete är långsiktighet och samverkan (Folkhälsomyndigheten, 2013). För att främja samverkan, och därmed även framgång, så anger detta drogpolitiska program Östersunds kommuns målsättningar med sitt drogförebyggande arbete samt vilka insatser och aktiviteter som prioriteras av kommunen för att motverka användandet av alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT). Förutom kommunens drogförebyggande arbete presenteras kommunens insatser som rör vård och behandling för missbruk och beroende.

Om kommunen, i samverkan med andra aktörer, arbetar enligt detta program skapas förutsättningar för en god folkhälsa, minskad brottslighet, minskat mänskligt lidande och minskade samhällskostnader.¹

Det drogpolitiska programmet gäller från den 25 februari 2014 och framåt (dnr 127-2014). Programmet skall årligen ses över och revideras vid behov. Förutom detta program finns två dokument som är av betydelse för Östersunds kommuns drogpolitiska arbete. Dessa dokument är kommunens drogpolicy samt Narkotikakommissionens handlingsplan.²

Bakgrund till det drogpolitiska programmet

Folkhälsomyndigheten nämner ett antal nycklar till framgång i den lokala samordningen av arbetet med ANDT. Dessa inkluderar förekomsten av tydliga policydokument med uppföljningsrutiner samt politisk förankring (Folkhälsomyndigheten, 2013). Sjuttiotre procent av Sveriges kommuner hade under 2012 ett övergripande dokument, ett politiskt program, som innefattade kommunens förebyggande insatser på ANDT-området (Statens folkhälsoinstitut, 2013).

Då tidigare projektdirektiv för Mobiliseringen (dnr 1425-2009) upphört att gälla och då regeringen under 2010 antagit en samlad strategi för ANDT-politiken (Socialdepartementet, 2010) påbörjades arbetet med en kommunal strategi för kommunens drogförebyggande arbete.

¹ Samhällets direkta kostnader för de problem som har ett samband med konsumtion av alkohol och andra droger beräknas till 30 miljarder kronor per år (Socialstyrelsen, 2010). En intressant jämförelse för Östersunds kommun är att i en kommun av liknande storlek - Karlskrona kommun med 60 857 invånare - så beräknas den totala samhällsekonomiska kostnaden till följd av bruket av alkohol vara 600 miljoner kronor årligen (Drogförebyggande strategier inom alkohol- drog- och tobaksområdet för Karlskronas kommun, 2003).

² Alkohol- och drogpolicy i Östersunds kommun 2005-09-08 § 131, reviderad 2013-03-14 § 40;

Narkotikakommissionens handlingsplan dnr 121-2014

Den 26 mars 2013 beslutade dock kommunfullmäktige att inrätta en Narkotikakommission. Narkotikakommissionens uppgift var att genomföra en kartläggning av narkotikasituationen samt inventera vilka befintliga insatser som finns att möta denna problematik. Utifrån detta initiativ inväntades Narkotikakommissionens arbete vilket slutligen skulle resultera i en handlingsplan. Detta då det är av vikt att samtliga drogpolitiska styrdokument kompletterar varandra och upplevs som en "helhet".

Detta drogpolitiska program har tagit hänsyn till kommunens mål- och styrkedja och samtliga formuleringar som rör det drogförebyggande arbetet och som återfinns i kommunens styrdokument. Hänsyn har även tagits till regeringens strategi för ANDT-politiken. Detta då det är av vikt att Östersunds kommuns drogpolitiska handlingsplan inte bara är i linje med vad som uttrycks i de lokala styrdokumenterna utan även i linje med regeringens samlade ANDT-strategi.

Förankring och samverkan med andra aktörer har skett genom dragningar i socialnämnden, kommunledningsgruppen samt främjandegruppen. Föreningar har haft möjlighet till delaktighet vid ett nätverksmöte.

Handlingsplanens återkommande begrepp:

- **ANDT** står för alkohol, narkotika, dopning och tobak.
- **Drog** är ett samlingsnamn för alkohol, narkotika, dopning och tobak.
- Med **narkotika** avses cannabis, opiater, centralstimulerande medel, hallucinogener, icke medicinsk användning av läkemedel samt begreppet ”nättdroger” såsom syntetiskt framställda cannabinoider.
- **Risikkonsumtion** är en konsumtion över en viss mängd alkohol per vecka. För en man innebär det att dricka mer än 14 standardglas i veckan, vilket motsvarar cirka tre flaskor vin eller 53 cl starksprit. För en kvinna innebär det att dricka över nio standardglas i veckan, vilket motsvarar cirka två flaskor vin eller 34 cl starksprit. Med risikkonsumtion menar man också berusningsdrickande.
- Allt **berusningsdrickande** innebär risikkonsumtion. För en man innebär det en konsumtion av fem eller fler standardglas vid ett och samma tillfälle. För en kvinna innebär risikkonsumtion fyra eller fler standardglas vid ett och samma tillfälle. Riskerna med att bli berusad omfattar inte bara alkoholens direkta fysiska effekter utan också indirekta effekter som till exempel ökad risk för olyckor, våld och andra skador.
- Med **koordinator** avses koordinator för Östersunds kommuns drogförebyggande arbete.
- **Barn och ungdomar** är personer under 18 år.
- **Unga vuxna** är personer mellan 18-25 år.
- **Vuxna** är personer över 18 år.

Mål för Östersunds kommuns drogpolitiska arbete

Östersunds kommun följer samhällets övergripande målsättning för ANDT-politiken:

Ett samhälle fritt från narkotika och dopning, med minskade medicinska och sociala skador orsakade av alkohol och med ett minskat tobaksbruk.

Målsättningen innebär ett samhälle med en nolltolerans mot narkotika och dopning och en ambition att minska allt tobaksbruk samt förhindra att minderåriga börjar använda tobak. Målsättningen innebär även ett samhälle där man vill förhindra all skadlig alkoholkonsumtion bland annat genom att minska konsumtionen och de skadliga dryckesvanorna.

Förutom den övergripande målsättningen vidhåller Östersunds kommun sin nollvision:

Ingen ungdom under 18 år skall efterfråga eller ha tillgång till alkohol, tobak eller andra droger.

Handlingsplan

Prioriterade arbetsområden

För att uppnå de målsättningar som anges för Östersunds kommuns drogpolitiska arbete föreslås att följande **arbetsområden** prioriteras:

- Begränsa **tillgängligheten** av alkohol, narkotika, dopning och tobak
- Begränsa **efterfrågan** av alkohol, narkotika, dopning och tobak

Att rikta insatser mot både utbud (tillgänglighet) och efterfrågan har visats framgångsrikt i forskning vilket motiverar denna prioritering (Folkhälsomyndigheten, 2013). Att begränsa tillgängligheten av droger anses vara den mest effektiva åtgärden för att minska missbruk och skadeverkningar relaterade till ANDT (Socialdepartementet, 2010). Att begränsa efterfrågan innebär att minska människors vilja och begär att konsumera alkohol, missbruka narkotika, använda tobak eller att dopa sig. Insatser som rör efterfrågan handlar således om att stärka avståndstagande från dessa preparat genom att bland annat försöka påverka attityder och normer.

Insatsområden med tillhörande åtgärder och aktiviteter

Kommunen initierar och utför en mängd åtgärder och aktiviteter inom de två arbetsområdena. Dessa aktiviteter och åtgärder kategoriseras i sin tur under ett flertal **insatsområden**. Insatsområdena har sin utgångspunkt i de begrepp som bedömts vara centrala för Östersunds kommuns drogförebyggande arbete samt i regeringens ANDT-strategi.

Insatsområde 1: Ingen under 18 år skall kunna köpa receptfria läkemedel, tobak eller folköl i butik eller serveras alkohol på krogen

Åtgärd	Aktivitet	Ansvarig
- En effektiv och samordnad tillsyn med syfte att begränsa tillgängligheten av receptfria läkemedel, tobak, folköl och alkohol	- Tillståndsenheten arbetar enligt metoden ansvarsfull alkoholserving - Tillsyn på restauranger med serveringstillstånd - Tillsyn på försäljningsställen som säljer tobak, folköl och receptfria läkemedel	- Socialnämndens tillståndsenhet i samverkan med polismyndigheten i Jämtlands län - Socialnämndens tillståndsenhet i samverkan med polismyndigheten i Jämtlands län - Socialnämndens tillståndsenhet i samverkan med polismyndigheten i Jämtlands län

Insatsområde 2: Försvåra för ungdomar att använda alkohol, narkotika, dopning och tobak

Åtgärd	Aktivitet	Ansvarig
- Följa antagna styrdokument och visioner med syfte att begränsa tillgängligheten av alkohol och andra droger	- I kommunens alkohol- och drogpolicy fastslås att i de fall "... alkoholpolitiska hänsyn ställs mot näringspolitiska så ska de alkoholpolitiska ges företräde" - I de lokala ordningsföreskrifterna anges det område där det är förbjudet att förtära alkohol - Anamma nollvisionen som har sin grund i alkohollagstiftning samt forskning - Gör skolans drogpolicy känd bland skolpersonal,	- Socialnämnden - Socialnämnden är ansvarig för tillsyn - Samtliga nämnder/utskott - Barn- och utbildningsnämnden

<ul style="list-style-type: none"> - Implementera det sista momentet av Kronobergsmodellen³ - Effektiv tillsyn på skolor i syfte att försvåra och begränsa rökning 	<ul style="list-style-type: none"> elever och föräldrar - Utforma ett informationsbrev till föräldrar vars ungdomar fått alkohol förverkad av polisen - Tillsyn på skolor för att undersöka om lagen om rökfria skolgårdar efterlevs 	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator i samverkan med polismyndigheten i Jämtlands län - Socialnämndens tillståndsenhet i samverkan med Miljö- och samhällsnämnden
---	---	---

Insatsområde 3: Minska nyrekryteringen till narkotika- och dopningsmissbruk

Åtgärd	Aktivitet	Ansvarig
<ul style="list-style-type: none"> - Socialtjänsten ska samverka med polisen för riktade insatser mot narkotikamissbruk - Socialtjänsten ska samverka med krogar 	<ul style="list-style-type: none"> - Socialsekreterare följer med polisen under deras orosamtal - Månatliga samverkansträffar mellan polis och socialtjänst utöver de träffar som sker vid behov - Kommunen arbetar enligt metoden Krogar mot knark 	<ul style="list-style-type: none"> - Socialnämnden - Socialnämnden i samverkan med polismyndigheten i Jämtlands län - Socialnämndens tillståndsenhet i samverkan med koordinator

Insatsområde 4: Stärka eleverna i sina attityder mot alkohol, narkotika, dopning och tobak/en hälsofrämjande skola

Åtgärd	Aktivitet	Ansvarig
<ul style="list-style-type: none"> - Skolornas drogförebyggande arbete (ANDT i skola) ska prioriteras med syfte att begränsa ungdomars efterfrågan av alkohol och andra droger 	<ul style="list-style-type: none"> - Genomförande av gemensamma kartläggningar av respektive skolas drogförebyggande arbete och ge förslag på förbättringsområden - Inför varje läsår ges förslag på kostnadsfria drogförebyggande aktiviteter 	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator med representanter från respektive skola (rektor, ANDT-ansvarig samt kurator) - Koordinator ansvarar för utskick till samtliga rektorer och ANDT-ansvariga

³ En aktör som har stor betydelse för tillgängligheten av alkohol är Polismyndigheten i Jämtlands län då de arbetar i enlighet med den kunskapsbaserade metoden Kronobergsmodellen. Kronobergsmodellen är en metod som följer alkohollagstiftningen. En åtgärd inom modellen innebär att alkohol beslagtogs och förverkas för minderåriga.

	<p>vilka är ett komplement till skolans drogförebyggande arbete</p> <ul style="list-style-type: none"> - Utveckla arbetet med konferens på z-online för att tillhandahålla skolans personal verktyg och metoder för att arbeta drogförebyggande 	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator tillsammans med arbetsgruppen ANDT i skola
--	--	--

Insatsområde 5: Stärka föräldrars roll och förhållningssätt

Åtgärd	Aktivitet	Ansvarig
<p>- Kommunen ska erbjuda föräldrastöd då detta är en tillgänglighets- samt efterfrågebegränsande åtgärd</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ett gott och varierat utbud av föräldrastöd erbjuds kommunens föräldrar i form av bland annat kurser, föreläsningar och tematiska föräldramöten i förskola och skola - Bryggan erbjuder föräldrar anpassat stöd i sitt föräldraskap utifrån behov - Familjecentraler erbjuder stöd från de verksamheter som finns inom "väggarna". Verksamheten fungerar även som ett kunskaps- och informationscentrum samt mötesplats - Erbjuder verktyg för tematiska föräldramöten för föräldrar till elever i årskurs 1-5 	<ul style="list-style-type: none"> - Föräldrastöd Östersund, Elevhälsan samt socialnämndens verksamhet Bryggan - Socialnämnden - Föräldra- och barnhälsovård, socialtjänst och öppna förskolan - Föräldrastöd Östersund i samverkan med koordinator

Insatsområde 6: Öka medvetenheten bland unga vuxna och vuxna om ANDT-användningens effekter på den egna hälsan

Åtgärd	Aktivitet	Ansvarig
- Opinionsbildning, kampanjer och information då detta kan ses som både en tillgänglighets- samt efterfrågebegränsande åtgärd	- Alla kommunens invånare ska informeras om ANDT genom kommunens hemsida, media samt sociala medier (Facebook: Ett drogfriare Östersund). - Genomföra kampanjer och opinionsbildning	- Koordinator - Koordinator i samverkan med andra kommuner, arbetsgruppen för drogförebyggande samverkan, Länsstyrelsen Jämtlands län och Regionförbundet i Jämtlands län

Insatsområde 7: Ge barn och ungdomar möjlighet till en meningsfull fritid i en drogfri miljö

Åtgärd	Aktivitet	Ansvarig
- Erbjudna ungdomar meningsfulla aktiviteter i syfte att begränsa ungdomars efterfrågan av alkohol och andra droger	- Erbjudna ungdomar fritidsgårdsverksamhet samt fritidsklubbar med ett varierat utbud - Ekonomiskt bidrag för att stödja unga mötesplatser - För att barn- och ungdomsföreningar ska erhålla föreningsbidrag krävs att de arbetar drogförebyggande samt har en drogpolicy - Tillsammans skapa drogfria arrangemang vid riskhelger	- Barn- och utbildningsnämnden - Kultur- och fritidsnämnden - Kultur- och fritidsnämnden - Fritidsgårdarna med arbetsgruppen för drogförebyggande samverkan

Insatsområde 8: Främja samverkan

Åtgärd	Aktivitet	Ansvarig
- Främja samverkan	<ul style="list-style-type: none"> - Nätverket för drogförebyggare upprätthålls genom en årlig träff - Arbetsgruppen för drogförebyggare upprätthålls genom träffar var sjunde vecka. - Kommunen samverkar med polis i speciellt upprättade samverkansavtal - Upprätthålla antilångningskampanjerna vid riskhelger då de upplevs som ett samlande inslag - Revidering och uppföljning av de styrdokument som ger det drogförebyggande arbetet en inriktning - Prioritera representation vid de interna samverkansfora för folkhälsofrämjande arbete, dvs. utvecklingsforum för folkhälsa samt Främjandegruppen - Koordinator medverkar på elevhälsans ANDT-möten samt har tillgång till elevhälsans ANDT-konferens - Samtliga skolor utser en ANDT-representant vilken deltar vid ANDT-representanters erfarenhetsutbyte 	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator är sammankallande - Koordinator är sammankallande - Kommunstyrelsen - Koordinator organiserar och bjuder in föreningar och politiker - Koordinator - Samtliga nämnder/utskott - Verksamhetschef för Elevhälsan kallar vid behov - Koordinator är sammankallande. Barn- och utbildningsnämndens verksamhetschefer ansvarar för att varje skola har en representant

Insatsområde 9: Vård och behandling

Åtgärd	Aktivitet	Ansvarig
- En effektiv och kunskapsbaserad behandling skall erbjudas kommuninvånare som är i behov av stöd pga. sitt eget, eller en anhörigs, missbruk eller beroende	- Kommunens öppenvård erbjuder ett gott utbud av vård och behandling. Samverkan sker med landstinget för att främja kommuninvånarnas upplevelse av en sammanhållen vårdkedja - Inom kommunen erbjuds stöd till barn och vuxna som har en anhörig med missbruksproblematik	- Socialnämndens områdeschef för Barn Ungdom Vuxen samt områdeschef för Öppenvård - Socialnämndens områdeschef för Öppenvård

Uppföljning och utvärdering av kommunens drogförebyggande arbete

En granskning av Östersunds kommuns drogförebyggande arbete kan utföras på ett flertal tillvägagångssätt. Det som styr uppföljningens innehåll är vilka undersökningar som kommunen deltar i. Narkotikakommissionen har identifierat systematiken i kommunens uppföljningar som ett utvecklingsbart område, varför detta är en av åtgärderna som ingår i Narkotikakommissionens handlingsplan.

Förutom att mäta det drogförebyggande arbetets effekt samt om kommunens målsättningar har infriats kan man undersöka om de aktiviteter som planerats har genomförts enligt handlingsplanen. I vissa fall kan även enkla granskningar av olika aktiviteter ske för att få en uppfattning om dessa utförts ändamålsenligt. Till exempel kan personer som deltagit vid ett utbildningstillfälle delta i en utvärdering via enkät där de får lämna synpunkter på aktuell aktivitet. Denna metod skulle till exempel kunna brukas vid föräldrastödsutbildningar, vid skolornas ANDT-representanters erfarenhetsutbyte, vid tematiska föräldramöten och så vidare - i syfte att förbättra genomförandets kvalitet.

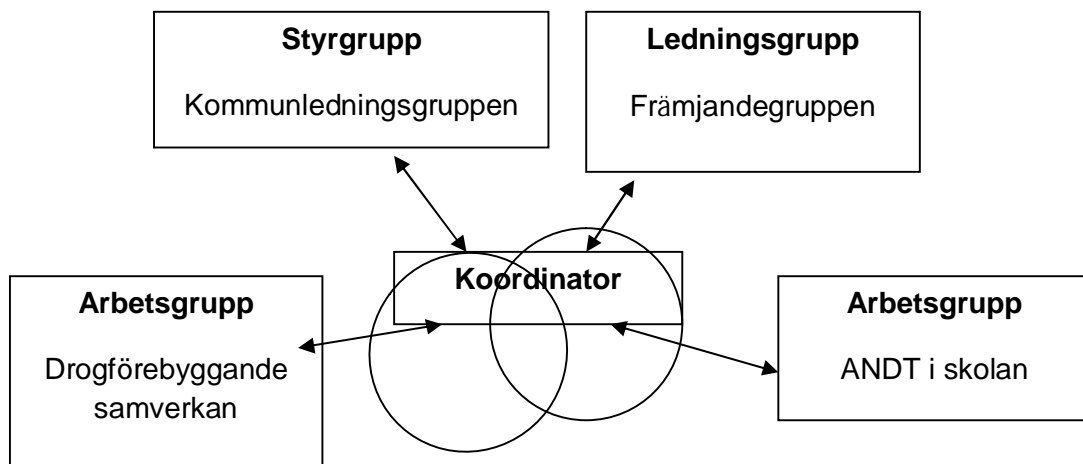
Organisering - roller och ansvar

Av det drogpolitiska programmet framkommer att det finns en mängd aktörer vars verksamheter har drogförebyggande inslag. Uppgiften för koordinator för Östersunds kommuns drogförebyggande arbete är att samordna resurser och arbetsinsatser för att erhålla en högre kvalitet och större effektivitet. Koordinators tjänst finansieras av kommunstyrelsen, barn- och utbildningsnämnden samt socialnämnden. För kommunens vård- och behandling ansvarar socialnämndens områdeschef för Barn Ungdom Vuxen samt områdeschefen för Öppenvård.

För förankring samt synpunkter på det drogförebyggande arbetets inriktning finns två arbetsgrupper. Dessa kallas ANDT i skola samt arbetsgruppen för drogförebyggande samverkan. Arbetsgruppen för ANDT i skola består av representanter från den kommunala grundskolan och Jämtlands Gymnasieförbund i form av rektorer samt personal från elevhälsan. Arbetsgruppen för drogförebyggande samverkan består av representanter från idéburen sektor.

Koordinators arbete styrs slutligen av Kommunledningsgruppen (styrgrupp) samt Främjandegruppen (ledningsgrupp).

Följande organisationsskiss tydliggör det sammanhang som koordinator verkar inom:

Organisationsskiss. Ledningsgrupp för kommunens koordinator är Främjandegruppen. Främjandegruppen är en samrådsgrupp med samtliga nämnders presidium samt ett antal tjänstemän. I forumet diskuteras förebyggande frågor vars betydelse sträcker sig över samtliga nämnder. Styrgrupp för det drogförebyggande arbetet är kommunledningsgruppen som är ett forum för samtliga förvaltningschefer, kommundirektör, biträdande kommundirektör, HR-chef samt informationschef.

I ett flertal av kommunens styrdokument poängteras vikten av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis och det civila samhället. I den nationella ANDT-strategin lyfts en ökad samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner, landsting, idéburna organisationer och näringsliv fram som ett prioriterat område i det förebyggande arbetet.

Ett viktigt externt nätverk är nätverket för drogförebyggande samverkan som ger arbetsgruppen för drogförebyggande samverkan vägledning gällande vilka samverkansfrågor som ska prioriteras. Nätverket för drogförebyggande samverkan består av ett 30-tal representanter från kommun (fritidsgårdar, koordinator) samt representanter från trossamfund, idéburna föreningar, nykterhetsrörelsen, hjälporganisationer, polismyndigheten i Jämtlands län, Regionförbundet i Jämtlands län etc. På regional nivå är samverkan inriktad på att upprätthålla de olika nätverk och strukturer som bildats för samordning och samverkan inom ANDT-området. På regional nivå har Länsstyrelsen och Regionförbundet i Jämtland en central roll.

Referenser

Alkohol- och drogpolicy i Östersunds kommun. Beslutad av kommunfullmäktige 2005-09-08, § 131. Reviderad 2013-03-14 § 40. Östersunds kommun

Allmänna lokala ordningsföreskrifter, Östersunds kommun. Beslutad av kommunfullmäktige 1997-12-01, reviderad 2002-12-17.

Folkhälsomyndigheten, 2013. Samordning av ANDT-förebyggande arbete.
<http://www.folkhalsomyndigheten.se/amnesomraden/andts/sarskilda-uppdrag-andts/samordning-av-andt-forebyggande-arbete/>
Uppdaterad: 2013-11-03. Hämtad: 2014-02-04

Projektdirektiv Mobiliseringen, Östersunds kommun Dnr 1425-2009. Östersunds kommun

Socialdepartementet, 2010. En samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings-, och tobakspolitiken. Prop. 2010/11:47.

Socialstyrelsen. 2010. Kostnader för alkohol och narkotika 2003

Statens folkhälsoinstitut, 2013. Länsrapport 2012 - länsstyrelsernas och kommunernas förebyggande arbete inom ANDT och tillsyn enligt alkohollagen respektive tobakslagen. R 2013:06